

(پچھری) گلستان هنر

عبدالرشید دیلمی  
(درود شتہ و اہق)

دکتر حمید رضا قلیچ خانی

عبدالله دیرینی  
دکتر حمیدرضا قلیچ خانی

گرافیک: امیر فرساد  
فراخوان: عطیله پور  
اصحیح رنگ: امید

چاپ نخست: ۱۳۹۲  
تعداد: ۳۰۰۰ نسخه  
قیمت: ۱۲۰۰۰ تومان  
پیشگفتار: نقش سیر و صیقلی  
نشر پیکره: تهران، خیابان آزادی، پلاک ۱۰۰  
تلفن: ۶۶۰۳۸۴۴۶  
www.peikarehpub.ir  
E-mail: info@peikarehpub.ir

برشنامه: قلیچ خانی، حمیدرضا، ۱۳۴۷  
عنوان و نام پدید آورنده: عبدالرشید دیلمی (تذکره ۱۰۸۱ ه.ق.) / حمیدرضا قلیچ خانی  
فصلنامه: نشر: تهران: پیکره، ۱۳۹۲  
مشخصات ظاهری: ۲۸ ص.؛ نمونه (رنگی).  
فروست: گسترده: ۲۸  
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۷۲۸-۱۸۰-۶  
وضعیت فهرست نویسی: فهرس  
یادداشت: کتابخانه: ۴۵  
موضوع: دیلمی، عبدالرشید، ۱۰۸۱ ق.  
موضوع: خوشنویسان ایرانی: سرگشته  
موضوع: خوشنویسان ایرانی  
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۷۷۲۸-۱۸۰-۶  
وضعیت دیوید: فا ۷۴۵/۶۱۹  
نمایه کتابخانه ملی: ۴۷۲۸۹۱۵

## فهرست

|    |                       |
|----|-----------------------|
| ۶  | پیش از هر چیز         |
| ۹  | زندگی و هنر عبدالرشید |
| ۱۴ | استادان و شاگردان     |
| ۱۵ | آثار برجای مانده      |
| ۲۰ | رقم‌ها                |
| ۴۸ | منابع                 |

بیش از هر چیز

آثار و شهرت هنرمندان طراز اول سبب می‌شود که بیشتر هنرمندان دوره‌ی ایشان چنان‌که باید شناخته نشوند. همان گونه که شهرت سعدی، سید زریں کوب «مجدد هم‌گر» و «امامی هروی» را در سایه قرار داده است، نام میرعماد نیز آن چنان بر دوره‌ی صفوی و سده‌ی یازدهم هجری قمری سنگینی می‌کند که استادان بزرگی چون خلیل‌الله، نورالدین، میرزا لادجی و عبدالرشید دیلمی، آن‌سان که شایسته‌ی ایشان است معرفی نشده‌اند.

افزون بر این، بسیاری از آثار این دسته از هنرمندان نیز به استادان درجه‌ی یک منسوب گردیده‌اند. برخی از آثار بی‌رقم‌اند و برخی نیز با حک کردن نام و جعل کردن رقم همگی مکتور و دلایل فراوان دیگر سبب می‌شود که آثار این گروه از استادان، کم‌بیش آثار مشاهیر طراز اول باشد.

شناسایی عمیق تاریخ خوشنویسی ایران، نیازمند شناخت دقیق آثار هنرمندان درجه‌ی دو و سه و حتی کاتبان است تا بتوانیم به درستی از جریان‌های هر دوره آگاهی کافی بیابیم. در نتیجه برای شناسایی نستعلیق در دوره‌ی صفوی و شیوه‌ی خوشنویسی میرعماد (ف. ۹۸۵ ه.ق)، لازم است تا دست‌کم از دو نسل پیش از وی یعنی کاتب (ف. ۹۵۱ ه.ق) و محمدحسین تبریزی (ف. ۹۸۵ ه.ق) اطلاع کافی داشته باشیم؛ هم‌چنین از شاگردان و پیروان میرعماد در اصفهان شبه‌قاره‌ی هند و عثمانی نیز کسب اطلاع کنیم؛ چراکه میزان استقبال

هنرمندان و فرهیختگان و گاه پادشاهان از یک شیوه، عامل مهمی در نقد و بررسی آن جریان محسوب می‌شود.

عبدالرشید دیلمی بهترین نماینده‌ی شیوه‌ی میرعماد و سبک کمال‌یافته‌ی نستعلیق دوره‌ی صفوی است؛ خواهرزاده و شاگرد بی‌واسطه‌ی میرعماد. پس از قتل میرعماد و با مهاجرت عبدالرشید به هندوستان و ورودش به دربار شاه جهان، هنرشناسان هندی این هنرمند را حتی از بزرگان خویش، هم چون محمدحسین کشمیری، برتر دانستند و او را به‌عنوان خط‌نستعلیق به‌شمار آوردند و هر هنرمند را با وی سنجیدند. اثر نخستین کتاب مستقل و کامل‌ترین معرفی از عبدالرشید می‌باشد که تاکنون طبع را به زیور خویش آراسته است. امید که با شناسایی یک‌یک هنرمندان، به شناختی بهتر از کهکشان بی‌انجام خوشنویسی ایرانی راه یابیم.

در پیش‌لایم لازم است از کتابخانه‌ها، موزه‌ها و مجموعه‌های خصوصی که از این آثار گران‌بایه‌ی میربرداری دادند، تشکر کنم. در این جا بی‌مناسبت نیست که از شایان آن‌ماره شیمل یاد کنم و نیز از آقایان: فرانسیس ریشارد، فرانسوا درو، یونسوسا سه‌کی و خانم شیلا پلر که سال‌های بسیاری را صرف مطالعه و پژوهش در خوشنویسی ایرانی - اسلامی کرده‌اند، سپاسگزاری کنم و برای تمام هنرمندان و علاقه‌مندان ارجمند خوشنویسی ایرانی، آرزوی توفیق و پیشرفت از پیش نمایم.

رضا قلیچ‌خانی

ران، بهار ۱۳۹۲